

Terugblik op Bezinning voor onderwijsmensen

Editie 2015–2016 (deel 2)

Religieuze beschouwingen tegen de achtergrond van de psychologie

Wanneer Marcel Braekers, provinciaal van de Vlaamse dominicanen en psychotherapeut, aan het woord komt, zal het niet verbazen dat het psychologisch perspectief meespeelt in de uiteenzetting, ook wanneer het gaat over godsbeelden en geloofsoverdracht. Zie hier exemplarisch enkele beschouwingen uit een rijkdom aan inzichten die doorheen de conferenties aan bod kwamen en tot nadenken kunnen stemmen.

Opbouwen en afbouwen

Zowel iets opbouwen als het afbouwen is nodig. In een ontwikkelingsproces bouw je gaandeweg iets op. Maar vervolgens is het goed om ook opnieuw te bevragen en in vraag te stellen wat je meent te weten en je voorstelt. Om tot waarachtig ontvangen te komen en voluit te kunnen luisteren, is het nodig om opnieuw afstand te kunnen nemen van wat je zelf eerder gedacht hebt, van je eigen voorstellingen. Om naar vele meningen te kunnen luisteren, moet je eerst je eigen mening terzijde kunnen leggen. Het is boeiend en verrijkend om vanuit die hoek naar het geloof te kijken in een katholieke dialogeschool.

De aanhef van de programmabrochure 'Bezinning voor onderwijsmensen' luidt: "Inzet in het onderwijs en bezinning hebben elkaar nodig. Ze verhouden zich tot elkaar zoals gist en deeg. Bezinning is de gist." Het programma van het schooljaar 2016–2017 is inmiddels afgelopen. Forum laat zijn lezers meeproeven van de gist die deelnemers ervan mee naar huis namen om werkzaam te zijn in hun onderwijsstaak. Dit artikel brengt een terugblik op de bezinning van januari jl. met Marcel Braekers als begeleider.

GELOOFSOEVERDRACHT: EEN MOEILIJKE OPGAVE

Bezinning met Marcel Braekers

30 januari 2016

Lange zaterdagbezinning

Omwille van vernieuwingswerken in het bezinningscentrum van de abdij van Averbode is er tijdelijk geen overnachtingsmogelijkheid. Het was daarom de eerste keer dat *Bezinning voor onderwijsmensen* niet in de residentiële setting van een midweekend (van vrijdagavond tot zaterdagavond) plaatsvond.

In plaats daarvan werd het een lange zaterdagbezinning. De gebruikelijke 24 uren in Averbode werden zo voor de deelnemers herleid tot 12 uren, van zaterdagochtend tot 20.30 u. zaterdagavond, maar wel met een inhoudelijk gelijkaardig en even sterk programma, weliswaar niet onderbroken door een verkwikkende nachtrust.

Een lange zaterdag dus, met een stevig aanbod van begeleider Marcel Braekers, afgewisseld met dialoogmomenten - zowel informeel gesprek bij de koffie als meer formeel kringgesprek - en met bidden, vieren, middag- en avondmalen samen met de abdijsgemeenschap. Hoewel, lang? "Ik heb het gevoel dat we nog maar pas gestart zijn en we zijn al bijna aan het einde," liet iemand zich ontvallen.

Het geeft een impressie van hoe kort de beleving van een lange zaterdag kan zijn, wanneer men intens opgaat in een bezinningsproces, wanneer men geboeid geraakt door rake beschouwingen, wanneer men de tijd vergeet in inspirerende ontmoetingen. Nee, het bracht geen materie die je 's anderendaags als een kant en klaar pakketje in praktijk kunt brengen. Ja, wel materie die je te denken geeft en je steviger grond onder de voeten helpt vinden, die je een draagvlak geeft voor de langere termijn, een perspectief en wortels voor je dagelijkse praktijk.

Het denkproces van een lange maar tegelijk te korte zaterdag samenvatten in een A4'tje is onbegonnen werk. Misschien kunnen toch, bij wijze van smaakmakende clips, de hiernavolgende overwegingen en vragen ook inspirerend zijn voor wie er niet zelf bij was en voeding geven aan persoonlijke reflectie en samenspraak. Ze kunnen te denken geven in het werken aan een katholieke dialogeschool.

Wie weet, misschien kunnen ze je prikkelen om er wel bij te willen zijn bij een volgende *Bezinning voor onderwijsmensen*. De abdij van Averbode verwacht je. Een warm onthaal is gegarandeerd.

Marcel Braekers zelf aan het woord over zijn algemene stelling

“Hoe worden een Godsbeeld en een geloofsattitude opgebouwd, wat zijn zoal de algemene hindernissen en uitdagingen? En vervolgens: hoe zijn we in staat om ze ook weer af te breken en evolutie toe te staan? De twee zijn noodzakelijk: vanuit groei en ontwikkeling vormen kinderen, jongeren en later volwassenen zich een voorstelling van God en van wat geloven kan betekenen. Het is een gezonde evolutie waarbij men in een voortdurend proces staat van loslaten en verder gaan. En waar zou dit kunnen eindigen? Mijn idee is dat we best tot een punt komen waarbij we ons ontdoen van alle voorstellingen, zowel de waardevolle als de gebrekkige om zo in het hier en nu tot een ontvangende houding te komen. God voorbij God en geloven als een houding van oevertrouwen en overgave. Het geeft zowel een grote innerlijke vrijheid en een nieuwe beleving van verbondenheid alsook een vrijheid om met de visie, de vragen en de kritiek van anderen om te gaan. Toch is belangrijk te zien dat auteurs zoals Eckhart vertrekken van een duidelijke geloofsoverdracht om vervolgens tot een overstijgen te komen. Ik raak daarmee aan een moeilijke kwestie voor godsdienstonderwijs in scholen: vertrekt men vanuit een algemene globale visie – de zogenaamde spirituele waarden die universeel zijn – of vertrekt men vanuit een duidelijke christelijke identiteit. (Ik las over monoloogscholen, dialoogscholen, kleurrijke en kleurloze scholen).

Deze stelling poneer ik niet alleen als gelovige maar ook vanuit een jarenlange therapeutische ervaring waarbij ik voortdurend geconfronteerd werd met een veelheid aan levenshoudingen. Van mij werd gevraagd om diagnose te stellen en dus algemene kennis te hebben van wie op raadpleging kwam, maar in de begeleiding was het belangrijk om die kennis te overstijgen en open te staan voor het hier en nu, voor het unieke van deze persoon en de manier waarop die zich zou kunnen en willen tonen. Dit is mijn vindplaats om te spreken en mij de vraag te stellen of diezelfde houding ook kan gelden in opvoedingssituaties. Is wat mij een grote innerlijke vrijheid gaf om te luisteren en aanwezig te zijn ook van toepassing in opvoeding en in geloofsopvoeding?”

Magie en rationaliteit overstijgen

Kinderen leven aanvankelijk in een magische, mythische wereld waarin de hele werkelijkheid beziel is en waarin alles mogelijk is. Dieren kunnen spreken, monsters loeren dreigend, voorwerpen hebben magische kracht ... Rond de leeftijd van 10 jaar worden kinderen gaandeweg zeer rationeel. Die opstoot van rationaliteit doorbreekt hun magische wereld. Het kind stelt vragen bij Sinterklaas, gelooft niet meer in de kracht van een toverstokje, ook niet in de mogelijkheid dat God de zee kon scheiden of dat Jezus een blinde genas of over water kon wandelen. In die sterk rationele behoefte verlangen kinderen toch om in die magische wereld verder te kunnen blijven leven. Die spanning tussen magisch denken en rationaliteit blijft de mens ook in zijn latere leven beheersen. Naarmate het leven stressender wordt, willen mensen sterker terugkeren naar die wereld van de magie.

Zo herhaalt zich in ieder mens een proces dat ook de cultuur doormaakte: van mythisch bewustzijn naar rationaliteit. Ook in de huidige cultuur blijft de spanning tussen beide polen bestaan. Hoewel de rationaliteit in onze samenleving sterk doorklinkt, is er ook een honger naar spiritualiteit.

De uitdaging voor de geloofsoverdracht bestaat erin om die spanning tussen magie en rationaliteit te erkennen en respecteren maar ze tegelijk ook trachten te overstijgen, er als het ware tussendoor te fietsen door de beide polen een plaats te geven. Geloof heeft iets van de twee nodig: enerzijds bevat geloof onmiskenbaar mythische elementen, ook al is het er niet toe te herleiden; anderzijds heeft geloof ook rationaliteit nodig, maar die rationaliteit kan niet het laatste woord hebben om tot geloof te komen. God is immers niet te herleiden tot een rationeel principe. Wanneer men erin slaagt ze beide te integreren, kan een zgn. tweede naïviteit ontstaan. Mythische en rationele elementen hoeven daarbij geen concurrenten te zijn. Zou het kunnen dat we kinderen en jongeren helpen door hen te begeleiden naar die tweede naïviteit?

© Andreas Janssens

Overdracht vanuit een geleefde situatie

Wat kinderen en jongeren denken en voelen, hoe ze omgaan met relaties en met geloven, wordt sterk bepaald door de volwassenen. Volwassenen zijn belangrijk in het groeiproces van kinderen en jongeren. Wat volwassenen uitdrukkelijk zeggen, vragen of eisen, geeft echter niet de doorslag in wat jongeren van hen overnemen. Vooral *de manier waarop* volwassenen zich verhouden tot zichzelf, tot elkaar en tot hun wereld, registreren kinderen en jongeren woordeloos. Zij zijn meer gevoelig voor *hoe* iets gezegd wordt dan wat men zegt. Men identificeert zich dus niet met iemand maar met de manier waarop iemand leeft. Dat werkt zo in alle aspecten van het leven en ook bij geloofsoverdracht is dat dus belangrijk. Kinderen en jongeren vangen veeleer een sfeer op, horen wat impliciet aan bod komt en stemmen daarop hun gedrag af. In het bijzonder in de puberteit, wanneer jongeren geconfronteerd worden met een gevoels-crisis, hebben zij behoefte aan volwassenen die transparant zijn, die tonen wat ze zelf denken en geloven, die authentiek kunnen en durven verwoorden waar ze zelf (voor) staan, wier leven congruent is met hun woorden.

Meister Eckhart

Naast psychotherapeut is Marcel Braekers, zelf dominicaan, een groot kenner van het werk van zijn middeleeuwse medebroeder Meister Eckhart (1260-1328). Een beknopte inleiding in het denken van Meister Eckhart kon dus op deze zaterdagbezinning niet ontbreken.

Liefde is het belangrijkste, zegt de christelijke traditie. Maar Eckhart zegt: aan die liefde gaat nog iets vooraf ("*etwas in der Seele*"). Er is namelijk een 'lege ruimte' nodig opdat de liefde kan gedijen. Alle woorden die wij gebruiken, zijn aardse woorden. Woorden verduisteren eerder God, zijn als doeken die je over God heen gooit. Wat mij met het woord God benoemen, is wat wij ons voorstellen, maar we blijven er onvermijdelijk mee binnen de menselijke denkwereld. God kan uiteindelijk alleen voluit aan het licht komen door te zwijgen. Op de weg van verstilling wordt iets gezegd voorbij taal. Als een werkelijke Godsrelatie een relatie van verstilling is, dan moet ik als mens wel anders gaan spreken. Verkondigen in het besef dat woorden gammel zijn, als het op God aan komt, is er dan op gericht de mens tot stilte te brengen. Alleen daar kan de eigenlijke Godsontmoeting plaatsvinden. In onze tijd, waarin het geloof vaak wordt weggeduwd, zou het een zinvolle weg kunnen zijn om mensen via stilte in contact te brengen met hun diepere zelf. In die stilte kan een openheid voor God ontstaan.

De spiritualiteit van Meister Eckhart kan men nader leren kennen in Braekers' publicaties 'Een weg van verstilling' (waarmee hij in 2014 winnaar werd van de prijs van het religieuze boek) en 'Meister Eckhart: mysticus van het niet-wetende weten' (in de reeks Meesters in spiritualiteit). Beide werken zijn uitgegeven in Averbode.

Andreas Janssens
Dienst Identiteit & kwaliteit
Foto's: Andreas Janssens

